

ডাইগ্ল'ছিয়া

ভাষা একোটাত অসংখ্য বিভিন্নতা বা ৰূপ (variety) থাকে। এই বিভিন্নতাসমূহক আমি উপভাষা বুলি কওঁ। আকৌ, একোটা ভাষাৰ মান (standard) ৰূপ একোটাও থাকে। আনুষ্ঠানিক কাৰ্যত, ভিন্ ভিন্ আঞ্চলিক ৰূপক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা ব্যক্তি একোজনে ইজনে সিজনৰ লগত ভাবৰ আদান-প্ৰদানৰ বাবে মান (standard) ৰূপটো প্ৰয়োগ কৰে। মান্যৰূপ আৰু আঞ্চলিক ৰূপসমূহৰ মাজত কেতবোৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত আৰু শব্দগত ভিন্নতা থাকে যদিও পাৰস্পৰিক বোধগম্যতা থাকে। বিপৰীতে, পৃথিবীত কেতবোৰ এনে ভাষা-সম্প্ৰদায় আছে য'ত দুটা বা ততোধিক এনে ৰূপ থাকে, যিবোৰৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰ ভিন্ ভিন্ আৰু সিবোৰৰ মাজত পাৰ্থক্যও বেছি। এনে ধৰণৰ ৰূপবোৰ আঞ্চলিক ভিত্তিত গঢ় লৈ নুঠে, বৰঞ্চ গঢ় লৈ উঠে ইয়াৰ মৰ্যাদা, লিখিত সাহিত্য বা ধৰ্মীয় ক্ষেত্ৰাদিত প্ৰয়োগৰ ভিত্তিত। এনে ৰেজিষ্টাৰৰ ব্যৱহাৰ ক্ষেত্ৰ বা পৰিৱেশ সুনিৰ্দিষ্ট, ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। কেতিয়াবা এনে ৰেজিষ্টাৰসমূহৰ মাজত পাৰ্থক্য ইমানেই বেছি হৈ যায়গৈ যে পাৰস্পৰিক বোধগম্যতাও নাথাকে। ভাষা-সম্প্ৰদায় একোটাৰ মাজত গঢ় লৈ উঠা ৰেজিষ্টাৰৰ এনে পৰিৱেশ বুজাবলৈ 'ডাইগ্ল'ছিয়া' শব্দটোৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। ফাগুৰ্ছনে লক্ষ্য কৰিছিল ব্যৱহাৰ-ক্ষেত্ৰৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰেজিষ্টাৰ একোটাই কেতিয়াবা ভাষা-ব্যৱহাৰকাৰীসকলৰ মাজত 'উচ্চ' আৰু 'নিম্ন' ৰূপৰ ধাৰণাৰ সৃষ্টি কৰে। সাধাৰণতে উচ্চ ৰূপটো ধ্ৰুপদী, ধৰ্মীয় বা অন্যান্য সাহিত্যাদিত বহুল ব্যৱহাৰেৰে ভাষা-ব্যৱহাৰকাৰীসকলৰ মাজত সম্ভ্ৰম দাবী কৰে আৰু ভাষা-ব্যৱহাৰীসকলো ভাষাৰ বিশুদ্ধতাৰ প্ৰতি অধিক সচেতন হয়। বিপৰীতে, নিম্ন ৰূপটো দৈনন্দিন জীৱনৰ সাধাৰণ কথোপকথনত ব্যৱহাৰ হয়।

ডাইগ্ল'ছিক পৰিবেশে সমাজ একোখনৰ অভ্যন্তৰত থকা সামাজিক
গতেনসমূহ স্পষ্ট ৰূপত দাঙি ধৰে। ডাইগ্ল'ছিক ৰূপ ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে সমাজ
একোখনৰ মাজত থকা সামাজিক ব্যৱহাৰো স্পষ্ট হয়।

"Diglossia reinforces social distinctions. It is used to assert social position and to keep people in their place, particularly those at the lower end of the social hierarchy. Any move to extend the L variety . . . is likely to be perceived to be a direct threat to those who want to maintain traditional relationships and the existing power structure." Wardhaugh (2006)

'ডাইগ্ল'ছিয়া' শব্দটো পোনপ্ৰথমে প্ৰয়োগ কৰিছিল আৰবীয় ভাষা-সংস্কৃতিৰ বিশেষজ্ঞ ফৰাহী পণ্ডিত উইলিয়াম মাৰকেচে ১৯৩০ চনত। শব্দটোৰ মূল ফৰাহী ভাষাৰ diglossie। কিন্তু, চাৰ্লছ এ ফাৰ্গুছনেহে পোনপ্ৰথমে ভাষাৰ একোটাৰ মাজত থকা 'উচ্চ' (High, H) আৰু 'নিম্ন' (Low, L) বিভিন্নতা বা ৰেজিষ্টাৰ নিৰ্দেশক অৰ্থত শব্দটোৰ প্ৰয়োগ কৰি জনপ্ৰিয় কৰি তোলে, তেওঁৰ 'Word' নামৰ জাৰ্নালত প্ৰকাশিত 'diglossia' শীৰ্ষক প্ৰবন্ধৰ যোগেদি। তেওঁ ডাইগ্ল'ছিয়াৰ সংজ্ঞা দাঙি ধৰিছে এনেদৰে—

'Diglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any

sector of the community for ordinary conversation.'
(Ferguson, 1972 [1959]: 345)

কোনো কোনো ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত
প্ৰয়োগ কৰা ভাষা-ব্যৱহাৰ ভিন্ন। এই ভিন্ন ভাষা-ব্যৱহাৰ বা ৰেজিষ্টাৰৰ প্ৰয়োগ
সাধাৰণতে দুই ধৰণে হয়। আনুষ্ঠানিক ক্ষেত্ৰত শিষ্ট ৰূপটো আৰু অনানুষ্ঠানিক
ক্ষেত্ৰত আঞ্চলিক ৰূপটো ব্যৱহাৰ হয়, যাক ফাৰ্গুছনে High(H) আৰু Low(L)
বুলি অভিহিত কৰিছিল।

'For convenience of reference the superposed variety in diglosias will be called the H ('high') variety or simply H, and the regional dialects will be called L ('low') varieties or, collectively, simply L.'

উচ্চ বুলি পৰিচিত ৰূপটো সাধাৰণতে '...prestigious: It is the language of culture, religious and heritage.' বিপৰীতে, নিম্ন ৰূপটো 'very low esteem' (Vershteegh, Kees: *The Arabic Language*, Edinburg University Press, 2004 p-190)। ফাৰ্গুছনে ভাষা-ব্যৱহাৰৰ উচ্চ আৰু নিম্ন বুলি অভিহিত ৰূপ দুটাৰ বিষয়ে এনেদৰে কৈছে—

'In all the defining languages the speakers regard H as superior to L in a number of respects. Sometimes the feeling is so strong that H alone is regarded as real and L is reported 'not to exist.'

ভাষা-ব্যৱহাৰৰ এই বৈপৰীত্যৰ লগতে ইয়াৰ আহৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ দিশটোও গুৰুত্বপূৰ্ণ।
প্ৰাপ্তবয়স্ক লোক এজনে শিশুসকলৰ লগত কথা পাতোঁতে নিম্ন ৰূপটো ব্যৱহাৰ
কৰে। শিশুসকলেও এই ৰূপটো স্বাভাৱিক নিয়মানুসৰি মাতৃভাষাৰূপে আহৰণ
কৰে। উচ্চ ৰূপটো শিশুসকলে সময়ে সময়ে শুনে যদিও আনুষ্ঠানিক শিক্ষা,
ব্যাকৰণৰ জৰিয়তে লাহে লাহে আয়ত্ত কৰিবলৈ সক্ষম হয়। অৰ্থাৎ, ভাষাৰ উচ্চ
বুলি বিৰেচিত ৰূপটো ব্যাকৰণসন্মত, কিন্তু নিম্ন ৰূপটো ব্যাকৰণ নিৰ্ভৰ নহয়।
ফাৰ্গুছনৰ ভাষাতেই '..there are always extensive differences be

tween the grammatical structures of H and L.' কেবল ব্যাকৰণ বুলিয়েই নহয়, ধ্বনিতত্ত্ব, শব্দসম্ভাৰ আদিৰ ক্ষেত্ৰতো উচ্চ আৰু নিম্ন ৰূপৰ পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰা যায়। যেনে— উচ্চ ৰূপত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ একোটা হয়তো নিম্ন ৰূপত কেতিয়াও ব্যৱহাৰ নহয়, বিপৰীতে নিম্ন ৰূপত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ একোটাও লিখিত ৰূপত বা উচ্চ ৰূপত ব্যৱহাৰ নহয়। আনে ব্যৱহাৰ কৰিলেও বেয়া পায়। উচ্চ ৰূপ বুলি পৰিগণিত হোৱা ৰূপটোৰ লগত ঘাইকৈ জড়িত থাকে— কাৰ্য, মৰ্যাদা, সাহিত্যিক ঐতিহ্য, আহৰণ, মানকৰণ, ব্যাকৰণ, শব্দসম্ভাৰ, ধ্বনিতত্ত্ব আদি দিশ।

কাৰ্য: ডাইগ্ল'ছিয়া পৰিস্থিতিৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্যই হৈছে, উচ্চ আৰু নিম্ন ৰূপ (variety)ৰ প্ৰয়োগ পৰিৱেশ ভেদে ভিন্ন আৰু ইয়েই কাৰ্যতঃ ডাইগ্ল'ছিয়াক দ্বিভাষিকতাৰ পৰা পৃথক কৰি ৰাখিছে। ভাষাৰ এই উচ্চ (H) আৰু নিম্ন (L) ৰূপৰ প্ৰয়োগ পৰিৱেশ আৰু ক্ষেত্ৰবিশেষে ভিন্ন। অৰ্থাৎ, উচ্চ বা নিম্ন ৰূপৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰ ভিন্ ভিন্ আৰু ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। সাধাৰণভাৱে, ইয়াক তলত দিয়া ধৰণে দেখুৱাব পৰা যায়—

পৃষ্ঠভূমি	উচ্চ	নিম্ন
১. পৰিয়ালৰ লোকৰ লগত ঘৰত	-	✓
২. শিক্ষানুষ্ঠানত	✓	-
৩. ধৰ্মীয় উপদেশাদিত	✓	-
৪. বন্ধু-বান্ধৱৰ লগত কথোপকথন	-	✓
৫. অধঃস্তন কৰ্মচাৰীক দিয়া নিৰ্দেশ	-	✓
৬. প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ বাতৰি পৰিৱেশন	✓	-
৭. প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ মনোৰঞ্জনমূলক পৰিৱেশন -	✓	✓
৮. সাহিত্য	-	✓
৯. বাতৰি কাকতৰ সম্পাদকীয়, বাতৰি পৰিৱেশন	-	✓

মান্যতা: দেখা যায়, উচ্চ বুলি বিবেচিত ৰূপটোৰ মান্যতা নিম্ন ৰূপটোতকৈ বহুত বেছি। উচ্চ ৰূপটো সাহিত্যৰ দিশত ঐশ্বৰ্যশালী, ধৰ্মীয় সাহিত্যাদিৰে পৰিপূৰ্ণ। বিপৰীতে, নিম্ন (Low) ৰূপটো অপভ্ৰংশ (corrupt), চলিত, অমৰ্যাদাশালী। সমাজভাষাবিজ্ঞান। ৮১।।

সাহিত্যিক ঐতিহ্য: ডাইগ্ল'ছিক পৰিৱেশ থকা ভাষাসমূহৰ উচ্চ ৰূপসমূহত সূগঠিত লিখিত ৰূপ আছে আৰু এই লিখিত ৰূপবোৰৰ ঐতিহ্য আৰু ইতিহাস আছে। ডাইগ্ল'ছীয় ভাষা-সম্প্ৰদায়সমূহত উচ্চ বুলি বিবেচিত ৰূপটো উচ্চ পৰ্যায় সাহিত্য সম্পদৰে ভৰপূৰ। কিন্তু, নিম্ন ৰূপটোৰ কোনো লিখিত ৰূপ নাথাকে কিন্তু মৌখিক সাহিত্য থাকে।

আহৰণ: ভাষা আহৰণ প্ৰক্ৰিয়া নিম্ন ৰূপটোৰ অৰ্থাৎ মাতৃভাষাৰ জৰিয়তে হয়। এই ৰূপটো ঘৰুৱা পৰিৱেশত, দৈনন্দিন জীৱনৰ সাধাৰণ কথা-বতৰত ব্যৱহাৰ হয়। কিন্তু, উচ্চ ৰূপটো শিক্ষাৰ জৰিয়তে আনুষ্ঠানিক ৰূপতহে আহৰণ কৰা হয়।

মানকৰণ: উচ্চ ৰূপটো ব্যাকৰণৰ নিয়মৰ দ্বাৰা শৃংখলিত। অভিধান, ধৰ্মীয় পাঠ আদি উচ্চ ৰূপত থাকে আৰু এইবোৰ সম্প্ৰদায়টোৰ লোকৰ দ্বাৰাই ৰচিত। বিপৰীতে, নিম্ন ৰূপটো কাচিৎহে মানকৃত হয় বা কেতিয়াবা ব্যাকৰণ আদি থাকিলেও সি বিদেশী বা বাহিৰা লোকৰ দ্বাৰাহে ৰচিত।

স্থিৰতা: ডাইগ্ল'ছিয়াসমূহ সাধাৰণতে স্থিৰ আৰু ই শ শ বা হাজাৰ বছৰ ধৰি চলি আহিছে। কেতিয়াবাহে, নিম্ন ৰূপটোৱে উচ্চ ৰূপটোক স্থানচ্যুত কৰিব পাৰে আৰু সেয়া সম্ভৱ, যদিহে নিম্ন ৰূপটো সম্ভ্ৰান্ত লোকসকলৰ মাতৃভাষালৈ পৰিৱৰ্তন হয়।

ব্যাকৰণ: ডাইগ্ল'ছিক পৰিৱেশ থকা ভাষা একোটাত দেখা যায় উচ্চ ৰূপটো ব্যাকৰণৰ নিয়মৰ দ্বাৰা শৃংখলিত। বিপৰীতে, নিম্ন ৰূপটোৰ ব্যাকৰণ নাথাকে। ফেছল্ডে ইয়াৰ ব্যাখ্যা সুন্দৰকৈ দাঙি ধৰিছে তলত উল্লেখ কৰা কথাখিনিৰ জৰিয়তে—

"A very significant aspect of diglossia is the different patterns of language acquisition associated with the High [H] and Low [L] dialects. . . . Most reasonably well-educated people in diglossic communities can recite the rules of H grammar, but not the rules for L. On the other hand, they unconsciously apply the grammatical rules of L in their

normal speech with near perfection, whereas the corresponding ability in H is limited. In many diglossic communities, if speakers are asked, they will tell you L has no grammar, and that L speech is the result of the failure to follow the rules of H grammar." (Fasold, 1984)

শব্দভাণ্ডাৰ: উচ্চ আৰু নিম্ন উভয়ৰ শব্দভাণ্ডাৰৰ মাজতো পাৰ্থক্য বিদ্যমান। উচ্চ ৰূপৰ হয়তো এনেকুৱা শব্দ আছে, যিটো নিম্ন ৰূপত নাই বা নিম্ন ৰূপৰ শব্দও উচ্চ ৰূপত নাথাকিব পাৰে।

উচ্চ আৰবী

নিম্ন আৰবী

অল-ফুশা (ধ্ৰুপদী উচ্চ)

অল-আম্মীয়াহ

অদ-দাৰিজ

ধ্বনিতত্ত্ব: উচ্চ আৰু নিম্ন উভয়েই একে ধ্বনিগত উপাদানেৰেই অংশীদাৰ যদিও কেতবোৰ পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰা যায়। উচ্চ বুলি বিবেচিত ৰূপটোত উচ্চাৰণৰ শুদ্ধতাৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া হয়। উচ্চ ৰূপটোৰ ধ্বনি উচ্চাৰণ প্ৰণালী অধিক জটিল।

ডাইগ্ল'ছিয়াৰ উচ্চ ৰূপটো আৰু মান (standard) ৰূপ একে নহয়। দুয়োটাৰে মাজত পাৰ্থক্য আছে। যেনে—

ক) ডাইগ্ল'ছিয়াৰ উচ্চ (H) ৰূপটো কোনেও মাতৃভাষা হিচাপে আহৰণ নকৰে। ইয়াক আহৰণ কৰি লয়।

খ) ডাইগ্ল'ছিয়া কোনো এক ভৌগোলিক অৱস্থানৰ ভিতৰত বা কোনো ভাষা-পৰিয়ালৰ ভিতৰত সীমাবদ্ধ নহয়। ডাইগ্ল'ছিয়া শ শ বছৰ ধৰি বৰ্তি থাকিব পাৰে। যেনে— ইছলাম ধৰ্মীয় লোকসকলে ধৰ্মীয় ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা আৰবী ৰূপটো হাজাৰ বছৰ ধৰি উচ্চ ৰূপ হিচাপে ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে।

গ) ভাষাৰ উচ্চ ৰূপটো সদায় শক্তিশালী সাহিত্যিক পৰম্পৰাৰ লগত জড়িত। আনহাতে, নিম্নৰূপটোৰ সাহিত্য থাকিলেও মৌখিক পৰম্পৰাৰ মাজত সীমাবদ্ধ।

ঘ) ডাইগ্ল'ছিয়া হঠাতে উদ্ভৱ নহয়, ইয়াৰ বাবে যথেষ্ট সময়ৰ প্ৰয়োজন

হয়।

সমাজভাষাবিজ্ঞান ১১৩৩।

ফাৰ্গছনে বিশেষকৈ আৰবী, ছুইছ জাৰ্মান, হাইটিয়ান ফ্ৰেণ্ডল আৰু আধুনিক গ্ৰীক ভাষাৰ উদাহৰণেৰে সৈতে ডাইগ্ল'ছিক পৰিবেশ দাঙি ধৰিছিল।

ডাইগ্ল'ছিয়া প্ৰসঙ্গত আন এটা কথাৰ উল্লেখো প্ৰয়োজনীয়। সেইটো হ'ল, দ্বিভাষিকতাৰ লগত ডাইগ্ল'ছিয়াৰ বিৰোধ। ফাৰ্গছনে কৈছিল, ডাইগ্ল'ছিক পৰিবেশ সুকীয়া, ই পৃথক।

'..the analogous situation where two distinct (related or unrelated) languages are used side by side throughout a speech community, each with a clearly defined role.'

ডাইগ্ল'ছিয়াক পৰৱৰ্তী কালত এক নতুন মাত্ৰা দিয়ে কিছমেনে তেওঁৰ এটা উল্লেখযোগ্য প্ৰবন্ধ 'Bilingualism With and Without Diglossia; Diglossia With and Without Bilingualism' (Journal of Social Issues, Volume XXIII, Number 2, 1967)-ৰ মোগেদি। কিছমেনে কৈছে—

'Initially it (diglossia) was used in connection with a society that used two (or more) languages for internal (intra-society) communication. The use of several separate codes within a single society (and their stable maintenance rather than the displacement on each code's serving functions distinct from those considered appropriate for the other. Whereas one set of behaviours, attitudes and values supported, and was expressed in the other. Both sets of behaviours, attitudes and values were fully accepted as culturally legitimate and complementary (i.e. nonconflictual) and indeed, little if any conflict between them was possible in view of the functional separation between them. This separation was most often along the lines of an h(igh)

language, on the the one hand, utilized in conjunction with religion, education and other aspects of high culture, and an L (ow) language, on the other hand, utilized in conjunction with everyday pursuit of hearth, home and work.

■ প্রশস্ত ডাইগ্লছিয়া (extended diglossia)

ফিছমেনে দ্বিভাষিক বা বহুভাষিক সমাজ একোখনতো ডাইগ্লছিক পরিস্থিতি সৃষ্টি হ'ব পাৰে উল্লেখ কৰিছে। বহুভাষিক সমাজ এখনত কোনো জনগোষ্ঠীয়ে হয়তো স্বাভাৱিক বা দৈনন্দিন কথা-বতৰাত, ঘৰত, অনানুষ্ঠানিক পৰিৱেশত মাতৃভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। বিপৰীতে আনুষ্ঠানিক পৰিৱেশত, স্কুলত, সাহিত্যত, ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানাদিত উচ্চ ৰূপ বুলি স্বীকৃত ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰে। এনে ৰেজিষ্টাৰক তেওঁ প্রশস্ত ডাইগ্লছিয়া (extended diglossia) বুলি অভিহিত কৰিছে। এনে ডাইগ্লছিয়াৰ বাবে 'genetically unrelated (or atleast historically distant) ভাষা হ'ব লাগে। তেওঁ বহুভাষিক সমাজ একোখনত ভাষিক পৰিস্থিতি কেনে হ'ব পাৰে তাৰ সম্ভাব্য তালিকা এখন যুগুত কৰিছে। এই চতুৰ্ভুজ তালিকাখন এনেধৰণৰ—

দ্বিভাষিকতাবাদ	+	-	ডাইগ্লছিয়া
1. Both diglossia and bilingualism			2. Bilingualism without diglossia
3. Diglossia without bilingualism			4. Neither diglossia nor bilingualism

ওপৰত উল্লেখ কৰা তালিকাৰ জৰিয়তে ফিছমেনে দেখুৱাইছে যে দ্বিভাষিক

(বহুভাষিক) সমাজ একোখনত চাৰি ধৰণৰ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে—

- ক) দ্বিভাষিকতা আৰু ডাইগ্ল'ছিয়া উভয়ৰ উপস্থিতি;
- খ) দ্বিভাষিকতা অবিহনে ডাইগ্ল'ছিয়া;
- গ) ডাইগ্ল'ছিয়া অবিহনে দ্বিভাষিকতা;
- ঘ) দ্বিভাষিকতা আৰু ডাইগ্ল'ছিয়া উভয়ৰে অনুপস্থিতি।

ক) দ্বিভাষিকতা আৰু ডাইগ্ল'ছিয়া উভয়ৰে উপস্থিতি

বহুভাষিক সমাজ একোখনত দ্বিভাষিকতা আৰু ডাইগ্ল'ছিয়া উভয়ৰে অৱস্থিতি থাকিব পাৰে। বহুভাষিক সমাজ একোখনত ভাষাসমূহৰ স্থান কেনে হ'ব, সেয়া প্ৰভাৱশালী সামাজিক সংস্থাবোৰৰ ভূমিকা আৰু পদ্ধতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। অৰ্থাৎ, কেতিয়া, ক'ত, কোনে, কাক কোনটো ভাষা-ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰিব সেয়া সামাজিক সংস্থাসমূহে নিৰ্ণয় কৰি দিব। দুৰ্বলতৰ পৰা প্ৰভাৱশালী সামাজিক সংস্থাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ভাষা ব্যৱহাৰৰ স্থানো নিৰূপিত হ'ব। এনে অৱস্থাত দ্বিভাষিকতা আৰু ডাইগ্ল'ছিয়া উভয়ে বিৰাজ কৰিব।

খ) ডাইগ্ল'ছিয়া অবিহনে দ্বিভাষিকতা

দ্বিভাষিক বা বহুভাষিক সমাজ একোখনত ডাইগ্ল'ছিয়া থাকিবই লাগিব বুলি কোনো কথা নাই। এই পৰিৱেশত স্পষ্ট হৈ পৰে, দ্বিভাষিকতা মূলতঃ ব্যক্তিগত ভাষা-ব্যৱহাৰৰ বৈশিষ্ট্য। কিন্তু ডাইগ্ল'ছিয়া হৈছে, সামাজিক-সাংস্কৃতিক পৰিৱেশত ভাষিক সংগঠনৰ জৰিয়তে গঢ়ি উঠা চৰিত্ৰায়ন। উদাহৰণ স্বৰূপে, উদ্যোগীকৰণৰ ফলস্বৰূপে ভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ মাজত সংমিশ্ৰণ ঘটে আৰু প্ৰথমাবস্থাত দ্বিভাষিকতাৰ সৈতে ডাইগ্ল'ছিয়া বা ডাইগ্ল'ছিয়া অবিহনে দ্বিভাষিক পৰিৱেশৰ সৃষ্টি হয়।

অসমৰ ভাষিক পৰিৱেশো এনে বুলিব পাৰি। অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোকসকলৰ প্ৰায়বোৰে নিজস্ব একোটা ভাষা আছে আৰু ভাষা-ব্যৱহাৰৰো নিৰ্দিষ্ট একোটা ক্ষেত্ৰ আছে। ঘৰত, স্ব-ভাষা সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ লগত তেওঁলোকৰ নিজৰ ভাষাৰ জৰিয়তে ভাবৰ আদান প্ৰদান কৰে। আনহাতে, স্কুলত বা আন জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ লগত কথা পাতেওঁতে অসমীয়া ব্যৱহাৰ কৰে।